

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלוש סוגיות. מסוגיות אלה עליך לבחור בשתי הסוגיות שלמדת. (לכל סוגיה – 50 נקודות; סך הכול – 100 נקודות)
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) ענה אך ורק על שאלות הקשורות לסוגיות שלמדת. (2) בסס את דבריך על המקורות. כתוב בקיצור ובהירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

שים לב: עליך לבחור בשתי הסוגיות שלמדת, ולענות על השאלות הקשורות לסוגיות אלה, לפי ההוראות.

סוגיה א — תורה ומצוות (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על חמש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 10 נקודות).

1. רס"ג, אמונות ודעות, מאמר שלישי

א. "לשם מה היה צורך לשליחת שליחים ונביאים? ... (שהרי) אין לבני אדם צורך בנביאים, כי שכלם מספיק כדי להדריכם לדעת מהו הטוב ומהו הרע".

(1) כתוב שתיים מן התשובות של רס"ג על שאלה זו.

(2) הסבר שתי דוגמאות של רס"ג הממחישות את הצורך בשליחת שליחים ונביאים (תוכל להביא דוגמה אחת משלך).

(6 נקודות)

ב. (1) לפי רס"ג, מהו התפקיד של האותות שנתן ה' ביד הנביאים?

(2) מדוע הנביא צריך להודיע על האות לפני עשייתו?

(4 נקודות)

2. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

א. לפי ריה"ל, מהי המעלה של עשרת הדיברות לעומת שאר המצוות שבתורה, ובמה שונה שמיעתן על ידי ישראל משמיעת שאר המצוות? (4 נקודות)

ב. מלך כוזר: "כל השומע סיפוריכם על שהא-לוק דיבר עם המוניכם וכתב לכם לוחות... אין להאשימו אם יראה אתכם כמגשימי הא-לוק".

(1) כיצד החבר מוכיח שההיגיון מחייב להרחיק את הגשמת ה'?

(2) מה החבר עונה על טענת המלך שהמסופר בתורה על מעמד הר סיני הוא הגשמת ה'?

(6 נקודות)

3. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שני

- א. לפי ריה"ל, מהי החשיבות של המצוות השכליות, ומהי החשיבות של המצוות האלוטיות? (3 נקודות)
- ב. לפי ריה"ל, ציין את שלושת היסודות של עבודת ה', והסבר באיזה תנאי הם ייחשבו לעבודת ה'. (4 נקודות)
- ג. הסבר כיצד שמירת השבת מקרבת את האדם אל ה' "יותר מהחסידות המרובה והניזירות וההסתגפות". (3 נקודות)

4. רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ה'

- א. גדי יוסי יצאו לחיק הטבע כדי לנפוש מן הלימודים בשיבה. כשהתיישבו לאכול את המאכלים שהביאו עימם, החלו להתווכח.
גדי: די, הגזמנו. ההנאה שלנו היום יותר מדי גשמית.
יוסי: לא נכון. בזכותה יהיה לנו כוח לשוב וללמוד תורה בשיבה.
לדעתך, מה היה סובר הרמב"ם בנוגע לוויכוח זה? נמק את תשובתך. (4 נקודות)
- ב. איזו תועלת יש בלימוד חוכמות (כאלגברה והנדסה), לפי הרמב"ם? (3 נקודות)
- ג. "דע שהמדרגה הזו (שהרמב"ם כותב עליה בפרק זה) היא מדרגה גבוהה מאוד".
לפי הרמב"ם, מהי המדרגה הזאת, והאם היא נדרשת מכל אדם? נמק את תשובתך. (3 נקודות)

5. רמב"ם, הלכות דעות, פרק א'

- א. הסבר את המושג "דעות" בלשונך, וציין שתי דוגמאות למושג זה. (3 נקודות)
- ב. מה הם מקורות הדעות אצל בני האדם, לפי הרמב"ם? כתוב שלושה מקורות. (4 נקודות)
- ג. לדעת הרמב"ם (בהלכות דעות), מי נקרא "חכם" ומי נקרא "חסיד"? (3 נקודות)

6. מהר"ל, תפארת ישראל

- א. (1) ציין את שתי הדוגמאות שרבי עקיבא מביא בתשובתו על שאלותיו של טורנוסרופוס בנוגע למצוות המילה.
(2) לפי מהר"ל, הסבר כיצד כל אחת מן הדוגמאות שצינת מסייעת ליישב את שאלותיו של טורנוסרופוס.
(5 נקודות)
- ב. (1) לפי מהר"ל, הסבר מדוע ציוותה התורה למול את הבנים דווקא ביום השמיני.
(2) הסבר כיצד הסבר זה עונה על השאלה מדוע רק ישראל נצטוו על המילה.
(5 נקודות)

7. הרב קוק, חזון הצמחונות והשלום

- א. בשנים האחרונות גוברת הקריאה של ארגונים המגינים על זכויות בעלי החיים להפסיק לאכול בעלי חיים.
לדעתך, האם הרב קוק היה תומך בקריאה זו? נמק את תשובתך. (4 נקודות)
- ב. לפי הרב קוק, מהי ההשפעה הטובה של ה"פטור שפטרה התורה את האדם מהרבה חובות מוסריות בנוגע לבעלי החיים"? (6 נקודות)

סוגיה ב — עם ישראל עם סגולה (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על חמש מן השאלות 8-14 (לכל שאלה — 10 נקודות).

8. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

- א.** "שת היה דומה לאדם, ולכן נעשה הוא לסגולת אדם וגרעינו, ואילו שאר הבנים היו רק כקליפות".
 הסבר את הכוונה של ריה"ל במושגים "סגולת אדם וגרעינו" ו"קליפות". (4 נקודות)
- ב.** לפי ריה"ל, הסבר את הקשר בין מי שהוא "סגולה" או "קליפה" ובין מקום מגוריו. בתשובתך הבא שתי דוגמאות לקשר זה. (3 נקודות)
- ג.** האם תרח, אבי אברהם, היה "סגולה" או "קליפה"? הסבר את תשובתך. (3 נקודות)

9. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שני

- א.** "אמר הכוזרי: אם כן, אינכם (עם ישראל) היום כי אם גוף בלא ראש ובלא לב".
 (1) לפי תשובתו של החבר על דברים אלה, הסבר במה המצב של עם ישראל בגלות גרוע אף יותר מן המצב שתיאר מלך כוזר.
 (2) לפי דברי החבר, הסבר במה מצבו הגרוע של עם ישראל טוב יותר ממצבן של אומות העולם. היעזר במשל שבדברי החבר.
 (6 נקודות)
- ב.** לפי ריה"ל, מהו ההבדל בין הגורל של עם ישראל המפוזר בין עמים אחרים ובין הגורל של כל אומה אחרת המפוזרת בין עמים אחרים? (4 נקודות)

10. רמב"ם, איגרת תימן

- א.** לפי הרמב"ם, כיצד ניסה ישוע הנוצרי לערער על תורת ישראל? (3 נקודות)
- ב.** לפי הרמב"ם, שונאי ישראל ניסו לערער על דת ישראל בשתי דרכים נוספות על דרכו של ישוע הנוצרי. הצג את שתי הדרכים, והבא לכל דרך דוגמה מן ההיסטוריה. (4 נקודות)
- ג.** כתוב הסבר אחד של הרמב"ם לפסוק "והיה זרעך כעפר הארץ". (3 נקודות)

11. רמב"ם, הלכות עבודה זרה, פרק א'

א. לפי הרמב"ם, מה היה החידוש באמונתו של אברהם לעומת אמונתם של בני דורו? (5 נקודות)

ב. "כמעט קט היה, והעיקר ששָׁתַל אברהם נעקר".

כיצד העיקר ששתל אברהם כמעט נעקר, ומה עשה ה' כדי שלא יעקר עיקר זה? (5 נקודות)

12. מהר"ל, נצח ישראל

א. "חביב אדם שנברא בצלם אלוקים".

לפי מהר"ל, מהו ההבדל בין המושג "אדם" כשהוא מיוחס לישראל ובין המושג "אדם" כשהוא מיוחס

לאומות העולם? (5 נקודות)

ב. לפי מהר"ל, דברי התנא "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום" ו"חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה" הן

שתי סיבות לבחירת ה' בישראל.

הסבר אחת מן סיבות אלה, לפי מהר"ל. (5 נקודות)

13. הראי"ה קוק, שבת הארץ, הקדמה

"שני היסודות, האומה והארץ, אשר בבריותם הם מוסיפים זה לזה... החלו משפיעים זה לזה בחלותם (=במחלתם)

לרעה ולזוועה, עד אשר הוכרחה לקחת... הרפואה (=התרופה) הרחמנית האכזרייה".

א. תאר את ההשפעה ההדדית בין האומה לארץ, במצב בריא ובמצב של מחלה. (4 נקודות)

ב. לפי הרב קוק, מהי ה"רפואה" למצב הירוד של האומה והארץ, ומדוע "רפואה" זו היא גם רחמנית וגם אכזרייה?

(3 נקודות)

ג. תאר את שלבי הריפוי של האומה והארץ ממחלתן. (3 נקודות)

14. הרב סולוביצ'יק, קול דודי דופק

"ההלכה פסקה כי גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל – אינו גר עד שיימול ויטבול".

א. לפי הרב סולוביצ'יק, מה מסמלת המילה בתהליך הגיור? הסבר כיצד היא מסמלת זאת. (5 נקודות)

ב. לפי הרב סולוביצ'יק, מה מסמלת הטבילה בתהליך הגיור? הסבר כיצד היא מסמלת זאת. (5 נקודות)

סוגיה ג — בחירה, השגחה, שכר ועונש (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על חמש מן השאלות 15-21 (לכל שאלה — 10 נקודות).

15. רס"ג, אמונות ודעות, מאמר תשיעי

- א.** הבא ראייה אחת מן המושכל וראיה אחת מן המקרא לקיומו של העולם הבא, לפי רס"ג. (5 נקודות)
- ב.** לפי רס"ג, כתוב את שתי הסיבות שבגללן התורה אינה מזכירה במפורש את הגמול בעולם הבא אלא רק את הגמול בעולם הזה. (5 נקודות)

16. רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ח'

- א.** אדם זורק אבן — והיא נופלת ארצה. מה גורם לאבן ליפול לפי גישת "המדברים", ומה גורם לה ליפול לפי גישת הרמב"ם? מהי מסקנתו של הרמב"ם בנוגע לפעולות האדם, על פי דוגמה זו? (4 נקודות)
- ב.** יוסי התבקש לתרום כסף לעמותת צדקה, אך הוא סירב לבקשה בטענה שהוא קמצן ואינו יכול לשנות תכונה זו בשום אופן. האם היה הרמב"ם מסכים עם גישתו של יוסי? נמק את תשובתך. (3 נקודות)
- ג.** יש כמה פסוקים שאפשר להבין מהם שה' גוזר על אדם לעשות פעולה כלשהי. ציין דוגמה אחת לפסוק כזה, והסבר כיצד הרמב"ם מבאר אותו. (3 נקודות)

17. רמב"ן, פירוש לתורה, ויקרא, כ"ו, י"א

- א.** "וַיִּבְרַךְ אֶת לַחֲמֹךְ וְאֵת מִימֵיךְ וְהִסְרָתִי מִחֲלֵה מִקְרָבְךָ" (שמות, כ"ג, כ"ה). "וַיִּנְתֶּנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ... וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטָּח בְּאֶרְצְכֶם. וְחָרֵב לֹא תַעֲבֹד בְּאֶרְצְכֶם" (ויקרא, כ"ו, ג'-ו').
- (1) למי מכוונות הברכות בשמות, ולמי מכוונות הברכות בויקרא?
- (2) לפי רמב"ן, יש הבדל מהותי בין הברכות בשמות ובין הברכות בויקרא, אף כי אלה גם אלה בבחינת "עולם כמנהגו נוהג". הסבר את ההבדל בין הברכות. (5 נקודות)
- ב.** נאמר בתורה "כי אני ה' רִפְאֶךָ" (שמות, ט"ו, כ"ו), וגם "רִפָּא יִרְפָּא" (שמות, כ"א, י"ט).
- (1) לפי רמב"ן, מתי אסור לפנות אל רופא, ומדוע?
- (2) מתי מותר לפנות אל רופא, ומדוע? (5 נקודות)

18. רמח"ל, דרך ה', חלק א', פרק ג'

א. "כדי שהדבר הזה יהיה נשלם כראוי, גזרה החכמה העליונה שיהיה האדם מורכב משני הפכים".

(1) מה הם "שני ההפכים", ומהו "הדבר" אשר "יהיה נשלם כראוי"?

(2) הסבר כיצד ישלימו שני ההפכים את "הדבר" הזה.

(5 נקודות)

ב. לפי רמח"ל, הסבר את המושגים "עולם הנשמות" ו"תחיית המתים".

(2) מהו התפקיד של עולם הנשמות ושל תחיית המתים בדרכו של האדם לשלמות האמיתית?

הסבר את תשובתך.

(5 נקודות)

19. רמח"ל, דרך ה', חלק ב', פרק ג'

א. דני: "רק שירות צבאי קרבי הוא שירות ראוי".

שמעון: "ומה דעתך על מי שיש לו פרופיל נמוך ומשרת בתפקיד לא קרבי?"

דני: "אין לשירות שלו שום ערך".

הסבר מדוע היה רמח"ל מתנגד לגישתו של דני. (5 נקודות)

ב. לפי רמח"ל, מדוע אנשים שונים שחטאו באותו חטא, לא בהכרח ייענשו באותו עונש? (5 נקודות)

20. חזון איש, אמונה וביטחון

א. לפי חזון איש, מהי ההבנה המוטעית של המושג "ביטחון" הרווחת אצל מאמינים רבים, ומהי המשמעות האמיתית של מושג זה? (4 נקודות)

ב. לפי חזון איש, מה הייתה הטעות של יוסף בפנייתו לשר המשקים? (3 נקודות)

ג. מה למד חזון איש מסיפור יוסף בנוגע ל"השתדלות המותרת"? (3 נקודות)

21. הרב דסלר, מכתב מאלוהו, קונטרס הבחירה

א. (1) לפי הרב דסלר, מהו "הרצון החלש" ומהו "הרצון החזק"? הסבר בעזרת דוגמה של אדם מעשן.

(2) מה גורם לרצון החלש לגבור? כיצד האדם יכול לגרום שהרצון החזק יגבר?

(6 נקודות)

ב. מדוע אדם שלא התגבר על יצרו מעולם, לא יכול להבין את עניין הבחירה החופשית, ואילו אדם שהתגבר על יצרו,

אפילו פעם אחת, יכול להבין זאת? (4 נקודות)

בהצלחה!